

УДК 631.16:330.131.7
JEL: Q10, Q14, G32, G33

Богдана Дуб

*Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького
Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОХОЛДИНГІВ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто агрохолдинги України з погляду економічної безпеки й визначено основні передумови їх формування та діяльності. Установлено етапи розвитку, порівняно земельний банк холдингових аграрних компаній, з'ясовано географічний розподіл, рівні боргової безпеки, репутації, фінансової надійності, ефективності найбільших аграрних холдингів. Подано аргументи щодо вдосконалення системи економічної безпеки інтегрованих агроформувань на основі повного врахування функціональних складників.

***Ключові слова:** агрохолдинг, вертикально інтегровані структури, агропромислова інтеграція, агробізнес, агросектор, агрохолдингізація, агропромислова компанія.*

Богдана Дуб

*Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького
Україна*

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ АГРОХОЛДИНГОВ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены агрохолдинги Украины с точки зрения экономической безопасности и определены основные предпосылки их формирования и деятельности. Установлены этапы развития, сравнен земельный банк холдинговых аграрных компаний, выяснено географическое распределение, уровни долговой безопасности, репутации, финансовой надежности, эффективности крупнейших аграрных холдингов. Приведены аргументы по совершенствованию системы экономической безопасности интегрированных агроформирований на основе полного учета функциональных составляющих.

***Ключевые слова:** агрохолдинг, вертикально интегрированные структуры, агропромышленная интеграция, агробізнес, агросектор, агрохолдингізація, агропромышленная компания.*

Bohdana Dub

*Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi
Ukraine*

CURRENT STATUS AND TRENDS OF AGRICULTURAL HOLDINGS' ECONOMIC SECURITY IN UKRAINE

Article aim is to consider agricultural holdings of Ukraine in terms of economic security and the basic conditions of their formation and activities. Established stages of development, compared land bank of holding agrarian companies, and determined the geographic distribution, the levels of debt security, reputation, financial reliability, effectiveness of largest agricultural holdings. Posted arguments concerning the improvement of the integrated agricultural enterprises' economic security system based on considering functional components. Agricultural holdings formation impact on state food and environmental security. Periodic adverse reports of bankruptcy, scandals on bad product quality, financial instability, raider seizure and so on actualize study of agricultural holdings from the standpoint of guaranteeing economic security.

Key words: *agricultural holding, vertically integrated structures, agro-industrial integration, agribusiness, ahriholdingization, agri-industrial company.*

Постановка проблеми. Визначення нових об'єктів дослідження в контексті економічної безпеки передбачає розкриття особливостей захисту від загроз різноманітних об'єднань та інтегрованих структур. Близько 70 % усієї території України – це землі сільськогосподарського призначення, з яких понад половина задіяна в господарстві агрохолдингів і середніх аграрних підприємств. Аграрні холдингові формування впливають на продовольчу та екологічну безпеку держави. Періодичні негативні повідомлення про банкрутства, гучні скандали з якістю продукції, фінансова нестабільність, рейдерські захоплення актуалізують дослідження діяльності агрохолдингів з позицій гарантування економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему розвитку аграрного ринку в Україні, появу нових структур в агросекторі, фінансово-економічні аспекти їхньої діяльності висвітлено в працях зарубіжних і вітчизняних учених: U. Koester [1], H. Strubenhoff [2], S. von Cramon-Taubadel [3], A. Balmann, K. Kataria [4], Ю. О. Лупенка [5], П. Т. Саблука [6], Є. М. Кирилюка [7], В. Г. Андрійчука [8], С. І. Дем'яненка [9] та ін. Однак питання економічної безпеки аграрних холдингових компаній потребує окремого вивчення.

Мета статті – визначення сучасних трендів економічної безпеки вертикально інтегрованих аграрних структур, узагальнення ретроспективних даних щодо розвитку цих формувань, їхніх сильних і слабких сторін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прагнучи вирішити проблему неузгодженості визначень, у попередніх публікаціях запропоновані авторські дефініції: економічна безпека підприємства (ЕБП) – це триєдине поняття, яке охоплює:

1) діяльність із забезпечення стану захищеності підприємства від деструктивних чинників (загроз, ризиків, небезпек – внутрішніх і зовнішніх), що виявляється в ефективному застосуванні наявних ресурсів, стійкому розвитку, наявності конкурентних переваг, розумному узгодженню економічних інтересів з інтересами пов'язаних економічних агентів зовнішнього середовища та повній реалізації економічного потенціалу;

2) дисципліна менеджменту, покликана забезпечити ефективну діяльність з управління системою економічної безпеки підприємства та гарантування її

належного рівня з використанням підходів стратегічного, ризик- та антикризового менеджменту;

3) міждисциплінарна наука, що вивчає формування економічної безпеки підприємства, процеси її гарантування, досягнення бажаного рівня, систему забезпечення, методи оцінювання.

У цьому дослідженні під економічною безпекою маємо на увазі перший аспект поняття. Відповідно економічна безпека агрохолдингу нерозривно пов'язана з існуванням деструктивних чинників (викликами, небезпеками, ризиками та загрозами). Ідентифікація негативних факторів є одним з найважливіших завдань гарантування економічної безпеки будь-якого підприємства, агрохолдингу зокрема.

На нашу думку, система економічної безпеки підприємства – концептуальна категорія, яка визначає стратегічні рамки в управлінні загрозами і є сукупністю об'єктів, суб'єктів, функціональних складників, методики оцінювання та заходів (процесів, процедур) із забезпечення економічної безпеки організації, що використовує підприємство (організація, установа) задля найповнішого гарантування захищеності. Фундаментальною основою ефективної системи економічної безпеки підприємства є наукова теорія безпекології (узгодженість експленарного, теоретичного та методологічного базисів), визначена політика економічної безпеки підприємства (мета, цілі, завдання, функції, принципи і створення власної служби), стратегія (види стратегій, система цілей, тактика й оперативне реагування), концепція ЕБП (загальні положення діяльності із забезпечення ЕБП).

Розгляд економічної безпеки агрохолдингів загалом доцільно проводити за функціональними складниками (частинами) – основними напрямками економічної безпеки підприємства, що істотно відрізняються один від одного за змістом, набором критеріїв і способів забезпечення. У найзагальнішому вигляді, до основних функціональних складників відносимо:

– фінансовий (у свою чергу поділяється на грошово-кредитний, бюджетний, податковий, борговий, банківський, валютний, емісійний, інвестиційний, біржовий, фондовий, страховий, зовнішньоекономічний, міжнародний);

– кадровий (у т.ч. інтелектуальний, соціальний);

– політико-правовий;

– інформаційний (захист конфіденційної інформації, комерційної таємниці);

– виробничий / операційний (до якого належать ресурсний, техніко-технологічний, екологічний, енергетичний);

– силовий / фізичний / пожежний / майновий;

– ринковий (захищеність збутової діяльності, забезпечення конкурентоспроможності продукції та успішної позиції на ринку);

– інтерфейсний (безпека взаємодії з контрагентами).

Для уніфікованості сутності й структури механізму пропонуємо таке

авторське визначення: механізм забезпечення економічної безпеки підприємства – це сукупність економіко-організаційних та правових методів і форм, засобів впливу та забезпечувальної частини, які сприяють реалізації функції управління в системі економічної безпеки підприємства задля гарантування стану захищеності [10]. Цей елемент системи економічної безпеки підприємства є одним із найбільш вагомих.

Урахування ризиків аграрної сфери та зовнішніх факторів під час побудови системи економічної безпеки агрохолдингу є вирішальним. Ряд агрокомпаній втратили виробничі потужності внаслідок бойових дій на сході України та анексії Криму. Спостерігається падіння капіталізації, адже це відображається на котируваннях акцій. Але кошти заморожені фактично на рік, активи втрачені, а виплату кредитів необхідно здійснювати. Коли більшість невеликих сільськогосподарських підприємств України перебувають у кризовому або передкризовому стані, навіть великі агрохолдинги оголошують банкрутство чи ліквідацію (серед нещодавніх оголошень про дефолти агрокомпаній – Мрія, KSG Agro, Demis Agro тощо).

Специфіку досягнення економічної безпеки в агрохолдингах і загальногалузеві чинники, що можуть стати дестабілізуючими для підприємств АПК, детальніше розглянуто в роботі [11]. Унаслідок реалізації зазначених загроз відбувається негативний вплив на стан економічної безпеки аграрної холдингової компанії та зниження її до незадовільного рівня, що виражається у втраті клієнтів, зменшенні обсягу продажу, різкому зниженні продуктивності праці, підвищенні собівартості, плинності кадрів, неліквідних оборотних засобів і кількості надлишкових запасів тощо. Отже, в умовах мінливого зовнішнього середовища своєчасне попередження, уникнення загроз економічній безпеці підприємства є запорукою його стійкого фінансово-економічного стану нині й успішного розвитку в майбутньому.

Агрохолдинг, аграрна холдингова компанія (від «агро» – сільське господарство та «holding» – зберігати, володіти, утримувати) – це окремий вид асоційованих підприємств, специфічна форма володіння акціонерним капіталом, за якої материнська компанія, маючи корпоративні права (контрольний пакет акцій, частки, паї) інших підприємств («дочірніх» – двох або більше), управляє ними й контролює їхню діяльність у сфері виробництва та переробки сільськогосподарської продукції.

У пропозиції змін до Господарського кодексу агрохолдинг визначають як «господарське товариство або об'єднання – юридична особа, яка володіє, користується та розпоряджається корпоративними правами (акціями, частками, паями) двох або більше корпоративних підприємств, у тому числі сільськогосподарських підприємств, а також користується землями сільськогосподарського призначення, у тому числі наданими у власність громадянам України земельними паями для ведення сільськогосподарської діяльності на правах оренди» [5].

Залучення інвестицій, диверсифікація фінансових і сировинних ризиків,

доступ до дешевих земельних і трудових ресурсів (низька орендна та заробітна плата), відносно невелика вартість входження в бізнес і відповідна швидкість виходу з нього, можливість стрімкої самоокупності за 1–2 роки є стимулювальними факторами створення агрохолдингів.

Є агрохолдинги з вертикальною інтеграцією (виробництво єдиного кінцевого продукту: вирощування зернових → збереження на власних елеваторних потужностях → завод комбікорму → тваринницька ферма → переробка м'яса → збутова мережа), горизонтальною (кілька підприємств однотипної діяльності; наприклад, орієнтовані на рослинницьку галузь), конгломератною диверсифікацією (підрозділи без істотних взаємозв'язків).

Виділяють такі особливості діяльності аграрних холдингових формувань [12]: переважне використання сільськогосподарських угідь за умов оренди, трансрегіональний характер діяльності, територіальна розпорошеність, формування замкнутих продуктових ланцюгів просування продукції та продовольства на агропродовольчому ринку з використанням внутрішньокорпоративного трансфертного ціноутворення, розширення сфер зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Формування агрохолдингів в основному відбувалось від переробної промисловості (хлібопекарської, борошномельної, олієжирової, цукрової, м'ясо-молочної), розвитку власних логістичних потужностей (елеваторів зокрема) та торгівельних мереж, і вже останньою стадією було орендування майнових і земельних паїв, закупівля/лізинг техніки тощо.

Зазвичай ці інтегровані господарські структури великотоварні, інноваційного спрямування, висококонкурентні, інвестиційно привабливі, їм належить значний вклад у забезпечення продовольчої незалежності держави (в окремих галузях вони є основними товаровиробниками), збільшення експортного потенціалу, технічне й технологічне переоснащення галузей сільського господарства й перетворення аграрного сектора у високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому й зовнішньому ринках. Саме за діяльністю агрохолдингів Україну знають у ділових колах світу.

Як зазначає академік Є. М. Кирилюк [7, с. 479–480], процеси вертикальної інтеграції підприємств сільського господарства та суміжних галузей допомагають розвитку конкурентного середовища на аграрному ринку шляхом зменшення деструктивного впливу необмеженої ринкової міжгалузевої конкуренції та усунення ризиків нереалізації продукції. Посилення конкурентоспроможності досягається шляхом побудови замкнутого циклу виробництва та врегулювання міжгалузевих відносин. Науковець також наголошує: врахування інтересів сторін (інтегратора та приєднаних підприємств), їх збалансування убезпечує від майбутніх конфліктів, що доповнює гармонізаційний підхід в економічній безпеці.

Хоч і побутує думка про унікальність такого явища як агрохолдингові формування в країнах СНД, це не зовсім так. Подібні структури

агропромислових об'єднань і підприємств функціонували у 70–80 рр. минулого століття у СРСР. Ринкові трансформації, податкові пільги, недосконалість антимонопольного регулювання та земельні реформи певним чином зумовили створення нових агроформувань на пострадянському просторі.

Загалом проблематичним є аналіз даних агрохолдингів – офіційну статистику не ведуть, інформація є фрагментарною, часто популістською та рекламною.

Аналіз результатів свідчить про вирішення найактуальніших проблем агрохолдингів: залучаються інвестиції, забезпечується платоспроможність і знижуються ризики. Логістичні центри, створені агрохолдингами на основі інтеграції, інноваційності, модернізації прискорюють перебудову агросектору. Проте в масштабах галузі та національної економіки не досягнуто сталого розвитку та високої конкурентоспроможності.

Український клуб аграрного бізнесу історичний поступ вертикально інтегрованих структур агробізнесу класифікує за трьома «п'ятирічками» [13]:

– перша (2005–2010 рр.): активний розвиток агрохолдингів, зростання земельного банку щороку більше, ніж на 30 %. Ключовим завданням цього етапу для типових суб'єктів було накопичення земель, укрупнення активів шляхом злиття і поглинання, реструктуризації, залучення коштів і/або вихід з бізнесу шляхом вигідного продажу.

У кризовому 2008 р. (піковому в сенсі операцій злиття та поглинання) ті, хто ще не продали активи, змінили плани й вирішили чекати сприятливіших умов для продажу. Подібні рішення є фактичним підтвердженням вартісного підходу в економічній безпеці підприємства – довгостроковою метою та орієнтиром економічної безпеки підприємства є забезпечення максимальної ринкової вартості;

– друга (2011–2015 рр.): перехідна фаза між агресивним акумулюванням земельних ресурсів і підвищенням ефективності виробництва – поступове сповільнення накопичення земель навіть з наступним їх зменшенням, зниження обсягу залучених коштів, націлення на підвищення ефективності ведення бізнесу. Причинами цього стали несприятлива цінова кон'юнктура на світових ринках агропродукції (найістотніше подешевшали зернові культури, рослинні олії, молочні продукти й цукор – пріоритети експорту українських аграріїв). У 2014 р. один з найбільших агрохолдингів того періоду «Мрія» допустив технічний дефолт, не виплативши відсотки за кредитами й облігаціями.

Погіршення фінансової безпеки спостерігалось загалом у багатьох аграрних компаніях. Інвестиційна безпека агрокомпаній, що здійснили вихід на міжнародні ринки капіталу (IPO проведене до 2010 р.), не мала значної вигоди від подібних операцій – із 16 компаній шість уже пішли з ринку: вони або збанкрутували, або були реорганізовані, або поглинуті;

– третя (2016–2020 рр.): дальший розвиток, пошук найефективніших методів господарювання.

Аграрний медіаресурс latifundist.com у 2014 р. оприлюднив список

100 найбільших агрохолдингів за розміром земельного банку [14]. З того часу рейтинг оновлюють, є певні варіації – передусім, у середніх за розміром агрохолдингах, вони досі накопичують земельні ресурси. Перелік 20 найбільших суб'єктів агробізнесу станом на кінець 2016 р. наведено в табл. 1. За розміром сільгоспземель, які контролює агрохолдинг, можна виокремити перший ешелон (понад 100 тис. га), другий (50–100 тис. га), третій (26–50 тис. га). Наочне зображення рейтингу юридичних осіб-орендарів землі представлено на рис. 1.

Таблиця 1

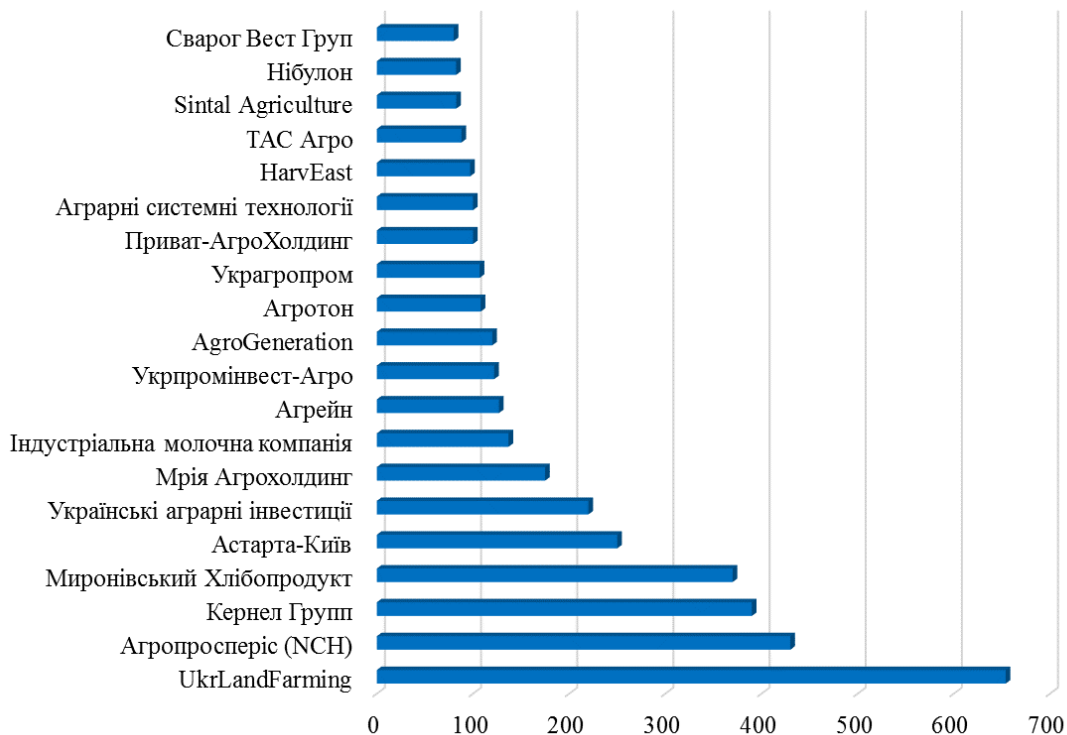
20 найбільших агрокомпаній України за розміром земельного банку

№ з/п	Назва холдингу	Земельний банк, тис. га
1	UkrLandFarming	654
2	Агропросперіс (NCH)	430
3	Кернел Груп	390
4	Миронівський Хлібопродукт	370
5	Астарта-Київ	250
6	Українські аграрні інвестиції	220
7	Мрія Агрохолдинг	175
8	Індустріальна молочна компанія	137
9	Агрейн	127
10	Укрпромінвест-Агро	122
11	AgroGeneration	120
12	Агротон	108
13	Украгропром	107
14	Приват-АгроХолдинг	100
15	Аграрні системні технології	100
16	HarvEast	97
17	ТАС АГРО	88
18	Sintal Agriculture	82,6
19	Нібулон	82,5
20	Сварог Вест Груп	80

Джерело: узагальнено автором на підставі даних [14].

У 2010 р. ринок розігрівали подорожчання продуктів харчування, очікування зняття мораторію на продаж землі, а у 2014 р. економічні та геополітичні проблеми призвели до дальшого скорочення земельного банку. Якщо до 2014–2015 рр. кожен позичений долар в агрохолдингах генерував 2,32 долара виручки, а в Нібулоні навіть 4,52 долара (через наявність власної логістичної мережі, продаж без посередників тощо) [15], то у 2016 р. лідери списку зазнали збитків через проблеми з кредитами, девальвацію гривні.

Для досягнення максимальної прибутковості великі сільськогосподарські товаровиробники використовують різні інструменти: вирощування виключно високодохідних культур (ріпак, кукурудза, соняшник, соя, цукровий буряк, зернові), зберігання продукції певний час з метою вичікування сприятливих сезонних цінових умов, ф'ючерсні контракти, цінова політика (використання трансферних цін), переробка на власних виробничих потужностях.

Рис. 1. Рейтинг топ-20 латифундистів України станом на кінець 2016 р.

Джерело: сформовано автором на підставі даних [14].

Але для досягнення продовольчої безпеки необхідно впроваджувати стратегію ефективного землекористування. А також забезпечення вищої ефективності системи економічної безпеки агрохолдингу проводити шляхом удосконалення корпоративних інформаційних систем, захисту від рейдерства і т. ін. Важливо вести земельний облік, піклуватися про землю, використовувати технології GPS, точне землеробство, оцінювати потенційні ризики та врожайність.

У табл. 2 наведено вибірку з 10 перших позицій експертних рейтингів за низкою критеріїв: обсяг заборгованості, ефективність господарювання (у розрахунку EBITDA на 1 га орендованої площі), надійність. Щодо ефективності, то 100 тис. га – максимальна площа, за якої можливо забезпечити ефективну роботу агрокомпанії (впроваджувати інноваційні розробки, оперативно реагувати на проблеми тощо) з огляду на наявність ефекту масштабу. Одним з головних постулатів теорії економічної безпеки суб'єкта господарювання є гарантування ефективності використання ресурсів у теперішньому періоді. Наприклад, KSG Agro, який у 2016 р. оголосив банкрутство, мав низькі результати за показником ефективності. Крім того, боргова безпека мала незадовільний рівень з 2014 р. – кредитне навантаження змусило домовлятися про реструктуризацію з Укрсоцбанком.

Рейтинг репутації та фінансової надійності 30 сільськогосподарських компаній було складено на основі опитування 11 компаній і фінансових організацій. Експерти ставили бали від 0 до 10 у шести категоріях: репутаційна стабільність, медійна активність, інноваційний підхід, іміджевий капітал

корпоративної соціальної відповідальності, антикриза року та виводили середній бал. Табл. 2 також підтверджує, що найбільші агрохолдинги є і найбільшими боржниками.

Таблиця 2

Рейтингові позиції агрохолдингів в Україні за показниками репутації, виручки, ефективності та заборгованості

Місце	Фінансова надійність	Обсяг виручки	Ефективність	Заборгованість
1	МХП	Кернел	Сварог Вест Груп	Авангард (UkrLandFarming)
2	Нібулон	Нібулон	Grain Alliance	Мрія
3	Астарта	МХП	Агроспецсервіс	Мілкіленд
4	Кернел	UkrLandFarming	Чиста криниця	UkrLandFarming
5	AgroGeneration	ViOil	ІМК	МХП
6	Ovostar Union	Астарта	Вінницька агропромислова група	KSG Agro
7	ІМК	Allseeds Group	Trigon Agri	Агротон
8	Агропросперіс	Агропросперіс	UkrLandFarming	ІМК
9	HarvEast	T.B.Fruit	Агрейн	Астарта
10	Allseeds Group	Укрпромінвест Агро	Росток-Холдинг	Кернел

Джерело: сформовано автором на підставі даних [16–19].

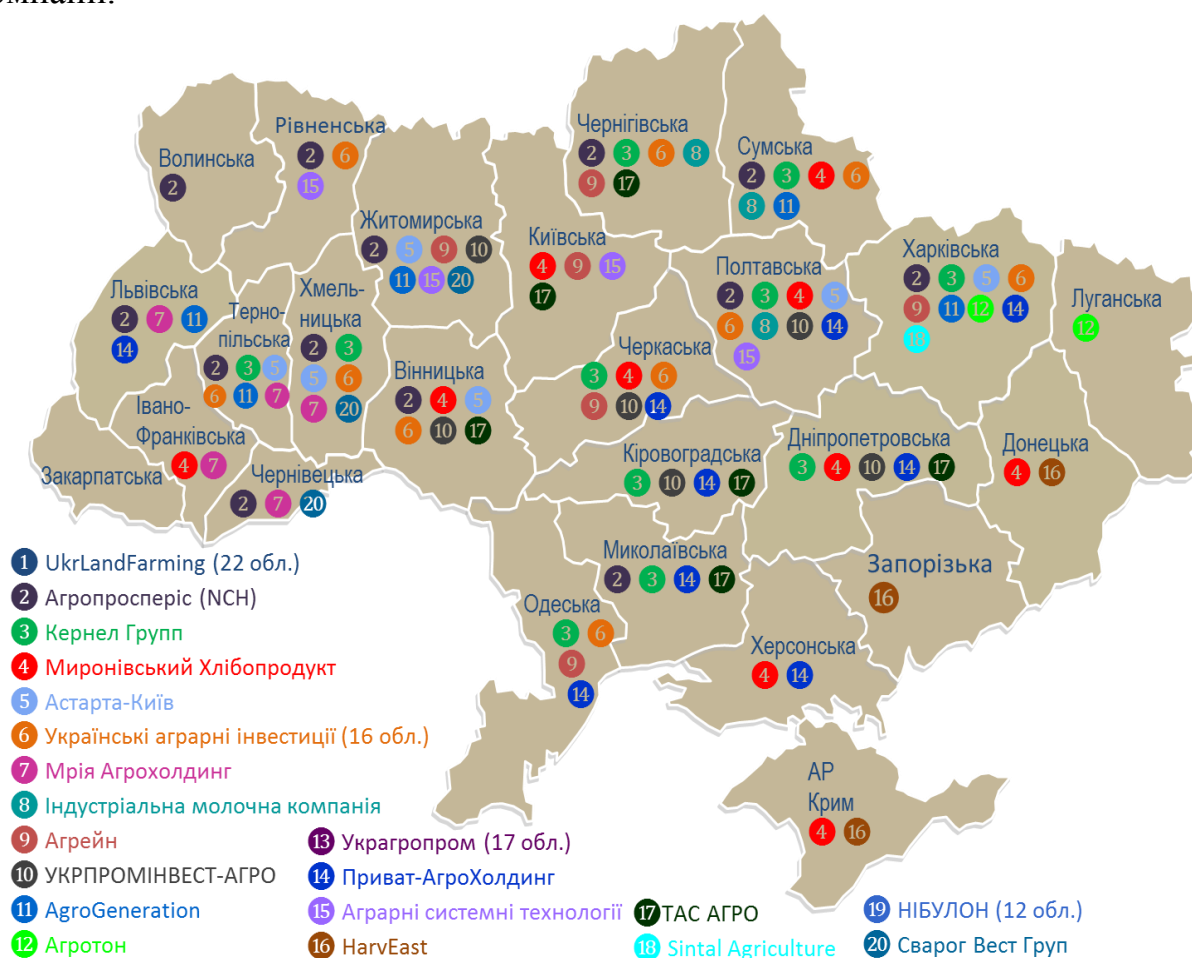
На рис. 2 наведено географічний розподіл 20 найбільших агрохолдингів за областями України. Територіальна розпорошеність агрохолдингів пояснюється менеджерами як географічна диверсифікація кліматичних ризиків.

Полегшений доступ до фінансових та інших інвестиційних ресурсів: кредити комерційних банків, міжнародних фінансових інституцій (МФК, ЄБРР), публічне та приватне розміщення цінних паперів (акції, єврооблігації), інші зовнішні джерела фінансування (прямі інвестиції) стали зовнішніми гарантіями забезпечення економічної, зокрема фінансової безпеки агрохолдингів.

Вихід вітчизняних агрохолдингів на міжнародні ринки капіталу (найчастіше Лондонська, Варшавська та Франкфуртська фондові біржі) передусім мав на меті залучення коштів на довгострокових безповоротних умовах для покращення фінансового стану та ліквідності, набуття ринкової вартості (зростання капіталізації компанії). Основний обсяг залучених коштів був використаний на збільшення земельного банку агрохолдингів, оновлення обладнання та вдосконалення технологій виробництва. У разі використання коштів на погашення наявних фінансових зобов'язань, позитивного ефекту фінансовій безпеці агрохолдингу це не дало. Як підкреслює Н. М. Давиденко [20], необхідним є ефективне, цілеспрямоване фінансування проектів розвитку агрохолдингу.

За результатами дослідження [21], питома вага заробітної плати в структурі собівартості дуже незначна, і найбільший її розмір спостерігається

далеко не в найбільших агроструктурах, що спростовує поширений міф про більшу оплату праці у великих агрохолдингах. Втім, неприйнятна заробітна плата слугує демотиватором, що не дозволяє залучати висококваліфікований персонал і забезпечити бажаний рівень кадрової безпеки. Тож зовнішні негативні наслідки від діяльності корпоративних суб'єктів агробізнесу носять передусім соціальний та екологічний характер. Неврахування низки функціональних складників (зокрема соціального, екологічного, кадрового тощо) у функціонуванні системи економічної безпеки агрохолдингу здатне призвести до погіршення репутації, фінансового стану, ефективності аграрної компанії.

Рис. 2. Географічне розташування найбільших агрохолдингів в Україні

Джерело: розроблено автором на підставі даних [14].

З огляду на дискусійність ролі агрохолдингів у соціально-економічному розвитку країни, необхідно сформулювати модель партнерства держави та аграрних холдингів з метою ефективного регулювання агропромислової галузі.

Висновки. Виникнення інтегрованих аграрних холдингових компаній стало об'єктивною реакцією в наявних умовах агроринку. Часто великі агропроекти є досить успішними у фінансовому плані, у залученні коштів, у торгівлі на експорт тощо. Проте, на наш погляд, саме переважна орієнтація на короткострокові цілі, неврахування чи недостатнє врахування низки складників

системи економічної безпеки – екологічного, техніко-технологічного, соціального й ін. – стає деструктивним фактором погіршення економічної безпеки агрохолдингів в останні роки. Так, негативний ефект від зовнішніх чинників (у т.ч. девальвація гривні, несприятлива кон'юнктура на міжнародних ринках, втрата активів) доповнюється внутрішніми прорахунками самих агрокомпаній. У світлі цієї проблеми перспективами дальших досліджень є розробка варіантів удосконалення системи економічної безпеки агрохолдингів, урахування усіх аспектів діяльності тощо.

Список використаних джерел

1. Koester U. A revival of large farms in Eastern Europe – how important are institutions? / U. Koester // *Agricultural Economics*. – 2005. – Vol. 32. – Issue s1. – pp. 103–113. DOI: 10.1111/j.0169-5150.2004.00017.x.

2. Strubenhoff H. CIS and Ukrainian Opportunities / H. Strubenhoff // *Large Farm Management: Presentation at Autumn Academy (04–11 October 2011)*. – Germany : University of Hohenheim, 2011.

3. von Cramon-Taubadel S. The Agricultural Export Supply Potential of Eastern Europe-Russia-Ukraine / S. von Cramon-Taubadel // *Agriculture-Growing Food: New Places, New Technologies: papers of John Hopkins University Paul H. Nitze School of Advanced International Studies, April 17, 2012*. – USA : Washington DC, SAIS.

4. Efficiency and productivity of Ukrainian Agrohholdings / A. Balmann, K. Kataria, F. Schaft, I. Kulyk // *Productivity and Its Impacts on Global Trade: Papers of 2013 IATRC Symposium (June 2–4, 2013)*. – Spain : Seville.

5. Лупенко Ю. О. Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності / Ю. О. Лупенко, М. Ф. Кропивко // *Економіка АПК*. – 2013. – № 7. – С. 5–21.

6. Саблук П. Т. Реалізація механізму реформ в аграрній сфері / П. Т. Саблук // *Економіка АПК*. – 2011. – № 10. – С. 3–6.

7. Кирилюк Є. М. Аграрний ринок в умовах трансформації економічних систем : монографія / Є. М. Кирилюк. – К. : КНЕУ, 2013. – 571 с.

8. Андрійчук В. Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки / В. Г. Андрійчук // *Економіка АПК*. – 2009. – № 2. – С. 3–9.

9. Demyanenko S. Agriholdings in Ukraine : good or bad? Policy paper series [Electronic resource] / S. Demyanenko. – Mode of access : http://www.apd-ukraine.de/images/AgPP_21_Eng.pdf.

10. Дуб Б. С. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства : сутність, структура, значення / Б. С. Дуб // *Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки : тези IV Міжнар. наук.-практ. конф., 24–25 листопада 2016 р.* – Житомир : ЖДГУ, 2016. – С. 63–65.

11. Дуб Б. С. Особливості економічної безпеки агрохолдингів України в сучасних умовах господарювання / Б. С. Дуб // *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних*

процесів : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 22 грудня 2016 р. У 2 ч. – Ч. 2. – Х. : ХНАУ, 2016. – С. 223–228.

12. Розвиток аграрних холдингових формувань та заходи з посилення соціальної спрямованості їхньої діяльності / Ю. О. Лупенко, М. Ф. Кропивко, М. Й. Малік та ін. ; за ред. М. Ф. Кропивка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2013. – 38 с.

13. Найбільші агрохолдинги України 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ucab.ua/ua/ukab_propouue/doslidzhennya/naybilshi_agrokholdingi_ukraini_2016/#.

14. Топ 100 латифундистов України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://latifundist.com/rating/top100#136>.

15. Правительство реанимирует идею создания экспортно-кредитного агентства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pwc.com/ua/ru/publications/2015/eca-formation.html>.

16. Рейтинг репутации и финансовой надежности агрохолдингов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://landlord.ua/reiting_reputacii-i-finansovoiy-nadezhnosti-agroholdingov/.

17. Рейтинг 45 крупнейших аграрных холдингов Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://landlord.ua/reiting-krupneyshih-agroholdingov/>.

18. Рейтинг 20 найефективніших агрокомпаній України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1399408-rejting-20-najefektivnishih-agrokompanij-ukrayini>.

19. В долгах как в шелках : рейтинг должников в украинском АПК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biz.liga.net/all/prodovolstvie/stati/3308415-v-dolgakh-kak-v-shelkakh-reyting-dolzchnikov-v-ukrainskom-apk.htm>.

20. Давиденко Н. М. Фінансова безпека аграрних формувань в системі корпоративного управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук, спец. : 08.00.08 – «Гроші, фінанси і кредит» / Н. М. Давиденко. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2014. – 41 с.

21. Деякі оцінки діяльності агрохолдингів на фоні інших типів сільськогосподарських підприємств / О. В. Мороз, В. М. Семцов, Г. С. Кукель, Н. Ф. Мандзюк // Економічний аналіз. – 2015. – Т. 21. – № 2. – С. 163–168.

References

1. Koester, U. (2005), A revival of large farms in Eastern Europe – how important are institutions? *Agricultural Economics*, vol. 32, issue s1, pp. 103–113. DOI: 10.1111/j.0169-5150.2004.00017.x.

2. Strubenhoff, H. (2011), CIS and Ukrainian Opportunities. *Autumn Academy “Large Farm Management”*, University of Hohenheim, Germany, October 04–11.

3. von Cramon-Taubadel, S. (2012), The Agricultural Export Supply Potential of Eastern Europe/Russia/Ukraine. *Agriculture – Growing Food: New Places, New Technologies*. The John Hopkins University Paul H. Nitze School of Advanced International Studies (SAIS), Washington DC, USA, April 17.

4. Balmann, A., Kataria, K., Schaft, F. and Kulyk, I. (2013), Efficiency and

productivity of Ukrainian Agrohholdings, 2013 IATRC Symposium, Productivity and Its Impacts on Global Trade, Seville, Spain, June 2–4.

5. Lupenko, Ju. O. and Kropyvko, M. F. (2013), Agriholdings in Ukraine and strengthening of social vector of their functioning. *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 5–21.

6. Sabluk, P. T. (2011), The implementation of mechanism of the reforms in the agrarian sphere. *Ekonomika APK*, no. 10, pp. 3–6.

7. Kyryljuk, Je. M. (2013), *Aghrarnyj rynek v umovakh transformaciji ekonomichnykh system* [Agrarian market in conditions of economic systems transformation], KNEU, Kyiv, Ukraine.

8. Andriychuk, V. H. (2009), Overconcentration of agriindustrial producing and land resources and its consequences. *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 3–9.

9. Demyanenko, S. (2008), Agriholdings in Ukraine: Good or Bad? [Online], available at: http://www.apd-ukraine.de/images/AgPP_21_Eng.pdf.

10. Dub, B. S. (2016), The mechanism of ensuring enterprise economic security: the nature, structure, meaning. *Formuvannia efektyvnoi modeli rozvytku pidpriemstva v umovakh rynkovoyi ekonomiky* [Building a effective model of enterprise development in a market economy], IV Mizhnarodna Naukovo-praktychna konferentsia [IV International scientific and practical conference], Zhytomyr State Technical University, Zhytomyr, Ukraine, November 24–25, pp. 63–65.

11. Dub, B. S. (2016), Features of Ukrainian agriholdings' economic security in the current business conditions. *Problemy i perspektyvy innovatziynoho rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky v umovah intehratziynykh protzesiv* [Problems and perspectives of agrarian sector innovative development in conditions of integration processes], Mizhnarodna Naukovo-praktychna konferentsia [International scientific and practical conference], Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchayev, Kharkiv, Ukraine, December 22, pp. 223–228.

12. Lupenko, Yu. O., Kropyvko, M. F., Malik, M. Y. and other (2013), *Rozvytok aghrarnykh kholdynghovykh formuvanij ta zakhody z posylennja socialjnoji sprjamovanosti jikhnoji dijalnosti* [Development of agricultural holding formations and activities in strengthening of social vector of their functioning], ed. M. F. Kropyvko, NSC «IAE», Kyiv, Ukraine.

13. The official site of Ukrainian Club of Agrarian Business (2016), The largest agriholdings of Ukraine, available at: http://ucab.ua/ua/ukab_proponue/doslidzhennya/naybilshi_agrokholdingi_ukraini_2016/#.

14. National Agriportal «Latifundist.com» (2016), Top 100 latifundists of Ukraine, available at: <http://latifundist.com/rating/top100#136>.

15. The official site of PwC in Ukraine (2015), Government revives the idea of establishing an export credit agency, available at: <http://www.pwc.com/ua/ru/publications/2015/eca-formation.html>.

16. Magazine of agribusiness news in Ukraine “Landlord” (2016), Rating of agrohholdings' reputation and financial reliability, available at: http://landlord.ua/reiting_reputacii-i-finansovoij-nadezhnosti-agroholdingov.

17. Magazine of agribusiness news in Ukraine “Landlord” (2016), Rating of

45 largest agricultural holdings of Ukraine, available at: <http://landlord.ua/rejting-krupneyshih-agroholdingov>.

18. The official site of Forbes in Ukraine (2015), Rating of 20 most effective agricompanies of Ukraine, available at: <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1399408-rejting-20-najefektivnishih-agrokompanij-ukrayini>.

19. LigaBiznes (2016), Rating of debtors in Ukrainian agri-industrial complex, available at: <http://biz.liga.net/all/prodovolstvie/stati/3308415-v-dolgakh-kak-v-shelkakh-rejting-dolzchnikov-v-ukrainskom-apk.htm>.

20. Davydenko, N. M. (2014), Financial security of agrarian formations in system of corporate governance, Abstract of Dr.S dissertation, Money, finance and credit, NSC «Institute of agrarian economic», Kyiv, Ukraine.

21. Moroz, O. V., Semcov, V. M., Kukulj, Gh. S. and Mandzjuk, N. F. (2015), Some assesments of agriholdings' activities compared to other types of agricultural enterprises. *Economic analysis*, vol. 21, no. 2, pp. 163–168.

How to cite this article? Як цитувати цю статтю?

Стиль – ДСТУ:

Дуб Б. Сучасний стан і тенденції економічної безпеки агрохолдингів в Україні [Електронний ресурс] / Б. Дуб // *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*. – 2017. – Vol. 3. – No. 1. – pp. 94–107. – Mode of access : www.are-journal.com.

Style – Harvard:

Dub, B. (2017), Current status and trends of agricultural holdings' economic security in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 3, no. 1, pp. 94–107, available at: www.are-journal.com.